

REDDÜ'L-'ARÛZ 'ALE'L-İBTİDÂ

Dr. Veyis DEĞİRMENÇAY*

Bedî ilminin lafzî sanatlarından, **kelimenin tekrarı**¹ sanatının bir türü olan bu sanatla ilgili olarak, Fars edebiyatında iki², Türk edebiyatında ise bir eser³ hariç, mevcut kaynaklarda⁴ bir bilgi bulunmamaktadır.

Celâluddin Humâî, *Funûn-i Belâgat ve Sinâ'ât-ı Edebî* adlı eserinde, reddü's-sadr 'ale'l-'acuz sanatının sonunda, bu hususta, "*Birinci mısram son kelimesi, beytin ikinci mısramın başında tekrar edilirse, ona da Fars şâirleri, reddü's-sadr 'ale'l-'acuz derler*"⁵ der ve bu tanımdan sonra, örnek olarak Muştâk-ı Isfehânî'nin aşağıdaki iki beytini aktarır.

مجنون به هوای کوی لیلی در دشت در دشت به جست و جوی لیلی می گشت
می گشت همیشه بر زبانش لیلی لیلی می گشت تا زبانش می گشت

"*Mecnun, Leyla'nın mahallesinin özlemiyle, Leyla'yı aramak için çöl çöl dolaşıyordu.*

Dilinde hep Leyla (diyerek) dolaşıyordu; dili döndüğünce hep Leyla di-yordu"⁶.

* Atatürk Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Doğu Dilleri ve Edebiyatları Bölümü Öğretim Üyesi.

¹ Kelimenin Tekrarı ibaresini, *تکرار* adıyla ilk kez, Sirûs Şemîsa kullanmıştır. (bkz. Şemîsâ, *Sirûs, Niğâhî Tâze be Bedî*, Tahran, 1373 hş., s. 59.) Uygun bir isim olduğu için, burada bu ad tercih edilmiştir.

Kelimenin tekrarı, sözcük kelimenin tekrar edilmesi sanatıdır. İki türe ayrılır:

I- Bir beytin mısra ve mısraları veya nesir cümlesinin kârineleri arasında olan sanatlar. Yedi türdür:

a) Reddû's-sadr 'ale'l-'acuz, b) Reddû's-sadr 'ale'l-ibtidâ, c) Reddû's-sadr 'ale'l-'arûz, d) Reddû'l-haşv (i evvel) 'ale'l-'acuz, e) Reddû'l-'arûz 'ale'l-'acuz, f) Reddû'l-'arûz 'ale'l-ibtidâ, g) Reddû'l-ibtidâ 'ale'l-'acuz.

II- En az iki beyit arasında olan sanat. Bir türdür: Reddû'l-'acuz 'ale's-sadr.

² Humâî, Celâluddin, *Sinâ'ât-ı Edebî*, Tahran, ts., s. 99, dipnot 1; Humâî, Celâluddin, *Funûn-i Belâgat ve Sinâ'ât-ı Edebî*, Tahran, 1373 hş., s. 70.

³ Ahmed Hamdi, *Belâgat-ı Lisân-i 'Osmânî*, İstanbul, 1294/1877, s. 115-116.

⁴ Bkz. *Kaynaklar*, s. 19-20.

⁵ Humâî, *Funûn-i Belâgat ve Sinâ'ât-ı Edebî*, s. 70.

⁶ Humâî, a.g.e., s. 72.

Her iki beyitte birinci mısraların sonundaki kelimeler *ve dirdışt* ve *لیلی*, ikinci mısraların başında getirilmiştir.

Yine Humâî, bir diğer eseri *Sinâât-ı Edebî*'de ise aynı sanatı, bu kez reddü'l-'acuz 'ale's-sadr sanatının türleri başlığı altında, sözkonusu sanatın bir türü olarak değerlendirir; fakat burada, yukarıda olduğu gibi tam bir tanımlama yapmaz⁷. Özetle reddü'l-'arûz 'ale'l-ibtidâ sanatını, her iki sanata dahil eder.

Türk edebiyatında ise Ahmed Hamdi, bu sanatı reddü'l-'acuz 'ale's-sadr sanatının bir türü olarak zikreder ve "*Lafzeyn-i mükerrereynin mısra-ı evvelin âhiriyle, mısra-ı sâninin evvelinde (yani mükerrer iki lafızdan birinin, birinci mısraın sonunda ve diğerinin ikinci mısraın başında)... olduğuna misal*" dedikten sonra Fuzûlî'nin aşağıdaki beytini örnek verir.

"*Ey vücûd-i kâmilin esrâr-ı hikmet masdarî, Masdarî zâtın olân eşyâ sıfatın mazharî*"⁸.

Humâî'nin zikredilen tanımı ve Ahmed Hamdi'nin ifadesi ve örneği doğrudur, ancak sanatın, bu şekilde reddü's-sadr 'ale'l-'acuz veya reddü'l-'acuz 'ale's-sadr sanatlarının içine katılması uygun değildir; zira fesâhat ve belâğat ilimlerinde beyitleri ve nesir cümlelerini oluşturan kelimelere, yerlerine göre özel adlar verilmiştir:

Beytin ilk mısraının ilk kelimesine *sadr*, son kelimesine 'arûz; ikinci mısraın ilk kelimesine *ibtidâ*, son kelimesine 'acuz ya da *zarb*; her iki mısraın ortalarında yer alan kelimelere ise *haşv* denir.

Bu münasebetle nesir cümlelerinde, özellikle secili nesirde, ilk kelimeye *sadr*, son kelimeye 'acuz; aralarında yer alan kelimelere ise *haşv* adı verilir⁹. Ayrıca beyitteki tanımlamadan yola çıkılarak, ilk karinenin son kelimesine 'arûz ve ikinci karinenin ilk kelimesine de *ibtidâ* denilebilir.

Bunları, şiir ve nesirden örnekler üzerinde şöyle gösterebiliriz:

Şiirden örnek: 'Ammâre-i Mervezî:

⁷ Humâî, *Sinâ'ât-ı Edebî*, s. 99, dipnôt 1.

⁸ Ahmed Hamdi, *Belâğat-ı Lisân-i 'Osmânî*, s. 116.

⁹ Humâî, *Funûn-ı Belâğat ve Sinâ'ât-ı Edebî*, s. 67-68.

سوگند خورم کز تو برد حورا خوبی خوبیت میانست چرا باید سوگند

"*Hurinin güzelliğini senden aldığına yemin ederim; güzelliğin âşikardır; yemine ne hacet?*"

Beytin ilk mısraının ilk kelimesi olan *سوگند* *sadr*, son kelimesi *خوبی* 'arûz; ikinci mısraın ilk kelimesi *خوبیت* *ibtidâ*, son kelimesi *سوگند* 'acuz; her iki mısraın ortalarında yer alan kelimeler ise *عیانست* چرا باید *haşv*dir.

Nesirden örnek:

"*بیگانه که دوست باشد خویش است و خویش که دشمن باشد بیگانه*"

"*Dost olan yabancı, akrabadır; düşman olan akraba, yabancıdır*".

Bu cümlelerin ilk kelimesi olan *بیگانه* *sadr*, son kelimesi *بیگانه* 'acuz; birinci fıkranın son kelimesi *خویش* 'arûz ve ikinci fıkranın ilk kelimesi *خویش* *ibtidâ*dir; aralarında yer alan *دوست* *دشمن* *باشد* *که* kelimeleriye *haşv*dir.

Fesâhat ve belâğat ilimlerindeki bu tanımlamalara göre, beytin ilk mısraının son kelimesinin, ikinci mısraın başında tekrar edilmesi veya nesir cümlesinde ilk karinenin son kelimesinin, ikinci karinenin başında zikredilmesi sanatının, reddü's-sadr 'ale'l-'acuz veya reddü'l-'acuz 'ale's-sadr şeklinde değil de, reddü'l-'arûz 'ale'l-ibtidâ diye adlandırılması daha uygun olacaktır.

Ayrıca sanatın adını oluşturan Arapça ibarede, *رد* fiili, 'alâ (علی) edatıyla, *karşılık olarak vermek; atamak; görevlendirmek; cevap vermek*¹⁰ anlamlarına geldiği ve sanatta, aruzda yer alan kelime, ibtidada tekrar getirildiği için, reddü'l-'ibtidâ 'ale'l-'arûz yerine, reddü'l-'arûz 'ale'l-ibtidâ ibaresi tercih edilmiştir.

Bu bilgilerden sonra, reddü'l-'arûz 'ale'l-ibtidâ sanatının tanımı şu şekilde yapılabilir:

Beytin birinci mısraının sonunda, yani 'arûzdaki kelimenin, ikinci mısraın başında, yani ibtidâda getirilmesidir. Reşid Vatvât'tan bir örnek:

بهار عدو از تو همچون خزان خزان ولی از تو همچون بهار

¹⁰ Mutçalı, Serdar, *Arapça-Türkçe Sözlük*, İstanbul, 1995, s. 316.

"Düşmanın ilkbaharı, senden dolayı sonbahar gibi; dostun sonbaharı, senin sayende ilkbahar gibi"¹¹.

Beyitte, birinci mısram sonundaki خزان kelimesi, aynen ikinci mısram başında da getirilmiştir.

Türleri:

Bu sanat, tekrar edilen kelimelerin durumları yönüyle birkaç türe ayrılabilir. Bunlar:

1- Arûz ve ibtidâda gelen her iki kelime, lafız ve anlam bakımından aynıdır. Örnek. Menûçihri:

زرد گل بینی نهاده روی را بر نسترن نسترن بینی گرفته زرد گل را در کنار

"Sarı gül görürsün, yabangülüne yüz koymuş; yabangülü görürsün, sarı gülü kucaklamış"¹².

Vatvât:

قفار از نم جود او چون ریاض ریاض از تف تیغ او چون قفار

"Çöller, onun cömertliğinin damlasıyla bahçeler gibi; bahçeler, onun kalıcının sıcaklığından çöller gibi"¹³.

Birinci beyitte, ilk mısram sonunda ve ikinci mısram başında gelen her iki نسترن ; ikinci beyitte, yine ilk mısram sonunda ve ikinci mısram başında gelen her iki ریاض kelimesi, lafız ve anlam bakımından aynıdır.

2- İki kelime de, lafızda bir, anlamda farklıdır (tecnîs). Örnek:

Bedr-i Câcermî:

نگارست رویم بچون بی نگار نگار از دلم برد هوش و قرار

¹¹ Vatvat, Reşiduddîn, *Dîvân-ı Reşiduddîn Vatvat* (tsh. Sa'id-i Nefisi), Tahran, 1339 hş., s. 242.

¹² Menûçihri-yi Dâmgâni, *Dîvân-ı Menûçihri-yi Dâmgâni* (nşr. Muhammed-i Debîrsi-yâki), Tahran, 1375 hş., 36.

¹³ Vatvat, *Dîvân-ı Reşiduddîn Vatvat*, s. 243.

"Yüzüm, yazılıp çizilmeden kanla resmedildi. Sevgili, gönlümden akli ve kararı götürdü"¹⁴.

Sa'di:

توبت چرا به معلم روی که بتگر چین به چین زلف تو آید به بتگری آموخت

"Sen ey güzel, Çin heykeltıraşı, senin zülfünün kıvrımında heykeltıraşlığı öğrenmeye gelirken, sen niçin heykeltıraşçıya gidersin?"¹⁵.

Birinci beyitte, ilk mısram sonundaki نگار kelimesiyle, ikinci mısram başındaki نگار ; ikinci beyitte yine ilk mısram sonundaki چین kelimesiyle, ikinci mısram başındaki چین kelimesi lafzen bir, anlam bakımından farklıdır.

3- Kelimeler, bir kökten türemiş fakat sigaları farklıdır (iştikak). Örnek:

Katrân-ı Tebrîzî:

دشمنان را کند به تیغ سوال سالان را دهد به بدره جواب

"Düşmanlara kılıçla sorguya çeker; dilencilere para kesesiyle cevap verir"¹⁶.

Vatvât:

تویی که دل بتو کردند عاشقان تسلیم سلیم باشد اگر جان بتو دهند سلیم

"Âşıkların gönlünü teslim ettiklerisin sen. Eğer canlarını sana verirlerse kurtulmuş olurlar kurtulmuş"¹⁷.

İlk beyitte, ilk mısram sonundaki سوال ve ikinci mısram başındaki سالان kelimesi, Arapça سال kökünden türemiş; ikinci beyitte ilk mısram sonundaki سلیم ve ikinci mısram başındaki سلیم kelimesi, Arapça سلم kökünden türemiş ve sigaları farklıdır.

¹⁴ Câcermî, Muhammed b. Bedr, *Münisü'l-ehrar fî dekâ'ika'l-eş'âr* (nşr. Mîr Sâlih-i Tabîf), Tahran, 1337 hş., I, 105.

¹⁵ Sa'dî, Müşerrefuddîn Muslih b. 'Abdullah-ı Şîrâzî, *Gazeliyyât-ı Sa'dî* (nşr. Halîl Hatîb Rehber), Tahran, 1369 hş., s. hîcde/on sekiz.

¹⁶ Katrân-ı Tebrîzî, *Dîvân-ı Katrân-ı Tebrîzî* (Aga Muhammed-i Nahcuvânî Nüşhasından nşr. Hüseyin-i Âhî), Tahran, 1362 hş., s. 42.

¹⁷ Vatvat, *Dîvân-ı Reşiduddîn Vatvat*, s. 349.

4- Her iki kelime, bir kökten türemiş gibi görünmekte, ancak gerçekte bir kökten türememiştir (şibh-i iştikak). Örnek:

Vatvât:

بر یاد تو، بی تو این جهان گذران بگداشتم ای ماه و تو از بی خبران

"Ey sevgili! Senin hatırına, sensiz bu gelip geçici dünyayı terkettim, ama sen habersizlersindir"¹⁸.

Hâfız:

اگر نماند ز من بی شمایلت آری آری مآثر محیای من محیای

"Senin yüzünü görmeyince bende bir eser kalmadı; evet hayatta olduğumu senin yüzünden anlamaktayım"¹⁹.

İlk beyitte ilk mısraın sonundaki *گذران* kelimesi, *گذشتن* ve ikinci mısraın başındaki *بگداشتم* kelimesi, *ماستارından* türemiş; ikinci beyitte, ilk mısraın sonundaki *آری* kelimesi Farsça ve ikinci mısraın başındaki *آری* kelimesi Arapça olup farklı kökten ve dilden gelmiş, fakat sanki bir kökten türemiş gibi görünmektedir.

Bunlardan birinci ve üçüncü türün örneği çok, fakat ikinci ve dördüncü türün örneği azdır. Birinci ve üçüncü tür için başka örnekler:

Birinci türe örnekler:

Ebû Şekûr-i Belhî:

ور ایدون که پیش تو گویم دروغ دروغ اندر آرد سر من بیوغ

"Eğer şimdi senin yanında böyle yalan söylersem, yalan, benim başıma boyunduruk vurur"²⁰.

¹⁸ Vatvat, *Dîvân-ı Reşîduddîn Vatvat*, s. 617.

¹⁹ Hâfız, Hâce Şemsuddîn Muhammed, *Dîvân-ı Hâfız-ı Şîrâzî* (nşr. Muhammed-i Kazvîni ve Kâsım-ı Ganî), Tahran, 1375 hş., s. 252.

²⁰ Lazard, Gilbert, *Eş'âr-i Perâkende-i Kadîmterîn-i Şu'arâ-yı Fârsîzebân*, Tahran, 1342/1962, II, 102.

Ebû Şekûr-i Belhî:

تودانی که مردم که نیکی کند کند تا مکافات آن بر چند

"Sen, iyilik yapan insanların, karşılığını almak için yaptıklarını bilirsin"²¹.

Menûçihri:

ای میر جهان ایزد بسپرد به تو کیهان کیهان به ستمکاران دانه که بنسپاری

"Ey dünyanın emiri! Tanrı sana dünyayı teslim etti; dünyayı zalimlere teslim etmeyeceğini bilirim"²².

Menûçihri:

این نماز از در خاصست میاموز به عام عام نشناسد این سیرت و آیین کبار

"Bu namaz, özel kattandır; halka öğretme; çünkü halk büyüklerin bu mezhebini ve âyini bilmez"²³.

Menûçihri:

در دهن لاله باد ریخته و بیخته بیخته مشک سیاه ریخته در ثمین

"Lale (gibi) ağzında dökülsün ve elensin; elensin siyah misk, dökülsün değerli inci"²⁴.

Katrân-ı Tebrîzî:

سراب گردد با کف راد او چو بحار بحار گردد با تف تیغ او چو سراب

"Serap, onun cömert avucusuyla denizler gibi olur; denizler, onun kılıcının sıcaklığıyla serap gibi olur"²⁵.

²¹ Lazard, *Eş'âr-i Perâkende-i Kadîmterîn-i Şu'arâ-yı Fârsîzebân*, II, 112.

²² Menûçihri, *Dîvân-ı Menûçihri-yi Dâmgânî*, s. 115.

²³ Menûçihri, *a.g.e.*, s. 168.

²⁴ Menûçihri, *a.g.e.*, s. 180.

²⁵ Katrân-ı Tebrîzî, *Dîvân-ı Katrân-ı Tebrîzî*, s. 46.

Katrân-ı Tebrizî:

ارغوان دارد کشیده بر شکفته برغوان
ارغوان هر روزه تازه تر بزیر غالیه
غالیه هر روزه خوشبو تر بگرد ارغوان

"Galiyenin, açmış erguvan çiçeği üzerinde resmi var; erguvanın, nakışlı ipek üzerinde çiçeği var.

Erguvan, her gün galiyenin altında daha tazedir; galiye, her gün erguvanın etrafında daha hoş kokuludur"²⁶.

Emîr Mu'izzî:

هر چند حذر دارد هر کس ز ترف آتش
آتش ز ترف خشم حقا که حذر دارد

"Gerçi herkes ateşin sıcaklığından sakınır, ama gerçekte ateş, senin öfkeden sıcaklığından sakınır"²⁷.

Emîr Mu'izzî:

عاشقان را دل بدام عنبرین کردست صید
صید دل باید چو دام از عنبرسارا بود

"Âşıkların gönlünü amber kokulu (saçının) tuzağıyla avlamış; tuzak saf amberden olunca, gönülleri avlamak gerekir"²⁸.

Edîb Sâbir:

تنم فدای شد و چشمم ندید روی خلاص
خلاص نیست اسیران عشق را بفدی

"Bedenim feda oldu, fakat gözüm kurtuluş yüzü görmedi; aşk esirlerinin fidiyeye kurtuluşları yoktur"²⁹.

Vatvât:

زمین است این ندانم یا سپهرست
سپهرست این ندانم یا زمین است

²⁶ Katrân-ı Tebrizî, *Dîvân-ı Katrân-ı Tebrizî*, s. 313.

²⁷ Emîr Mu'izzî, *Kulliyât-ı Dîvân-ı Mu'izzî* (tsh. Nâsır-ı Hayyerî), Tahran, 1362 hş., s.

191.

²⁸ Emîr Mu'izzî, *a.g.e.*, s. 152.

²⁹ Câcermî, *Mûnîsu'l-ehrar fî dekâ'iki'l-eş'âr*, I, 203.

"Bu, yeryüzü müdür, yoksa gökyüzü mü, bilmiyorum! Bu, gökyüzü müdür, yoksa yeryüzü mü, bilmiyorum!"³⁰.

Vatvât:

بهار عدو از خلافتش خزان
خزان ولی از وفاقتش بهار

"Düşmanın ilkbaharı, ona karşı çıkmaktan dolayı sonbahardır; dostun sonbaharı onunla birlikte olmaktan dolayı ilkbahardır"³¹.

Vatvât:

گر زانکه ز آفتاب گیرد یاقوت
یاقوت لبست رنگ ز روی تو گرفت

"Yakutun, güneşten renklenmesi gibi, senin yakut dudağın da senin yüzünden renklendi"³².

Enverî:

چه وقت رفتن و هنگام کردن سفرست
سفر ممکن که شود بر دلم جهان چو سفر

"Gidiş ve sefere çıkış vakti ne zamandır? Sefere çıkma, zira gönlümün üzerinde dünya cehennem gibidir"³³.

Enverî:

از جهان بر خوردن منگر که در خورد تونست
نیست او در خورد تو لیکن تو او را در خوردی

"Dünyadan nasibini al; ona bakma, çünkü sana layık değil; o sana layık değildir, ama sen ona layıksın"³⁴.

Attar:

بر آمد آفتابی از درون
درون من شد از سماوات

³⁰ Vatvat, *Dîvân-ı Reşîduddîn Vatvat*, s. 108.

³¹ Vatvat, *a.g.e.*, s. 243.

³² Vatvat, *a.g.e.*, s. 614.

³³ Enverî, Alî b. Muhammed, *Dîvân-ı Enverî* (nşr. Sa'îd-i Nefisî), Tahran, 1337 hş., s. 121.

³⁴ Enverî, *a.g.e.*, s. 301.

"İçimden bir güneş çıktı; benim içim, göklerden dışarı çıktı"³⁵.

Attar:

ماهروپا سیرم اینجا از وجود بی وجودم گر بری آنجا خوشست

"Ey ay yüzlü sevgili! Burada varlıktan doydum; eğer beni bedensiz olarak oraya götürürsen daha güzel olur"³⁶.

Attar:

در عبارت همی ننگجد عشق عشق از عالم عبارت نیست

"Aşk, anlatıma sığmaz; çünkü aşk, âlemden ibaret değildir"³⁷.

Sa'dî:

گر برسد ناله سعدی به کوه کوه بنالد به زبان صدا

"Eğer Sa'dî'nin feryadı dağa ulaşacak olsa, dağ sesin yankısıyla inler"³⁸.

Sa'dî:

گرت آینه ای باید که نور حق درو بینی نبینی در همه عالم مگر سینمای درویشان

"Eğer sana kendisinde Hakk'ın nurunu göreceğin bir ayna gerekiyorsa, bütün âlemde dervişlerin simasından başka göremezsın"³⁹.

Hâfız:

روز وصل دوستداران یاد باد یاد باد آن روزگاران یاد باد

"Sevenlerin kavuşma günü hatırlansın; hatırlansın o zamanlar hatırlansın!"⁴⁰.

35 Attar, Ferîduddîn, *Dîvân-ı Attâr-ı Nişâbüri* (tsh. İsmâ'il-i Şâhrûdî), Tamran, 1372 hş., s. 9.

36 Attar, a.g.e., s. 40.

37 Attar, a.g.e., s. 56.

38 Sa'dî, *Gazeliyyât-ı Sa'dî*, s. 31.

39 Sa'dî, a.g.e., s. 225.

40 Hâfız, *Dîvân-ı Hâfız-ı Şîrâzî*, s. 63.

Hâfız:

پیر غم عشقم ارچه طفل غم عشقم ارچه پیرم

"Her ne kadar çocuksam da, aşk gamının ihtiyarım; her ne kadar ihtiyarsam da, aşk gamının çocuğuyum"⁴¹.

Hâfız:

خواهی که بدانی به یقین دوزخ را دوزخ به یقین صحبت نا اهل بود

"Cehennemî yakânen bilmek ister misin? Cehennem, kesin olarak ehil olmayanla arkadaşlıktır"⁴².

Ehlî-yi Şîrâzî:

برکت کلک ترا از حرکت حرکت از تو و از حق برکت

"Senin kaleminin bereketi harekettendir; hareket senden ve bereket Hak'tandır"⁴³.

Dâ'î Veled-i Zamîrî:

آمدی رفت ز دل صبر و قرارم بنشین بنشین تا بخود آید دل زارم بنشین

"Gönlümde sabır ve sükûnet kalmadığı zaman geldin; otur, otur da inleyen gönlüm kendine gelsin, otur"⁴⁴.

Ferîduddîn-i İsferyînî:

چندین هزار عاصی دارند امید رحمت رحمت بخواه از ایزد در حق آنک خواهی

"Bu kadar isyankar rahmet ümit etmekte; (sen de) istediğin şey hakkında Allah'tan rahmet dile"⁴⁵.

41 Hâfız, *Dîvân-ı Hâfız-ı Şîrâzî*, s. 312.

42 Hâfız, a.g.e., s. 320.

43 Ehlî-yi Şîrâzî, *Kulliyât-ı Eş'âr-i Mevlânâ Ehlî-yi Şîrâzî* (tsh. Hâmid-i Rabbânî), Tahran, 1344 hş., s. 791.

44 Şâd, Muhammed Pâdişâh, "Reddül-'acuz 'ale's-sadr", *Ferheng-i Ânenrâc* (nşr. Muhammed-i Debîrsiyâkî), Tahran, 1336 hş., III, 2069.

Üçüncü türe örnekler:

Ebû Şekûr-i Belhî:

درشت است پاسخ ولیکن درست درستی درشتی نماید نخست

"Cevap kabadır, fakat doğrudur; evet zaten doğruluk önce kabalık gibi görünür"⁴⁶.

Dakîkî:

ور مرا بی یار باید زیستن زندگانی کاش یار نیستی

"Eğer benim sevgilisiz yaşamam gerekiyorsa; ey Rabbim, keşke yaşamak olmasaydı!"⁴⁷.

Ebu'l-Ferec-i Rûnî:

شاهنشاه عالم که نبودست به عالم عالم تر و عادل تر از انسی و جانرا

"Âlemde insanlardan ve cinlerden, kendisinden daha bilgili ve daha adaletli birinin olmadığı, dünyanın padişahlar padişahu"⁴⁸.

Emîr Mu'izzî:

زانکه اندر خنجر او هست زهر جانگزای جان گزاید دشمنان را تا بدستش خنجرست
زانکه اندر ساغر او هست نوش جانقزای جان فزاید دوستان را تا بدستش سغرس

"Onun hançerinde yaşamı yok eden zehir olduğundan, elinde hançer olduğu sürece, düşmanların hayatını yok eder.

Onun kadehinde hayat veren panzehir olduğundan, elinde kadeh olduğu sürece, dostlara hayat verir"⁴⁹.

Vatvât:

پای فتنه نویسی که بربنیدی بندگردون نویسی که بگشایی

45 Câcermî, Mûnisu'l-ehrâr fî dekâ 'ikl'-eş'âr, I, 24.

46 Lazard, Eş'âr-i Perâkende-i Kadîmterîn-i Şu'arâ-yı Fârsîzebân, II, 94.

47 Lazard, a.g.e., II, 163.

48 Câcermî, a.g.e., I, 257.

49 Emîr Mu'izzî, Kulliyât-ı Dîvân-ı Mu'izzî, s. 112.

"Fitnenin ayağını bağlayan sensin; feleğin bağını çözen sensin"⁵⁰.

Vatvât:

سفینه گر زبهر دفع غرق است غریق منتهم کرد این سفینه

"Gemi, batmayı gidermek içindir ama, bu gemi, beni minnete boğdu"⁵¹.

Enverî:

بر سر من مغفیری کردی کله وان در گذشت بگذرد بر طیلانم نیز دور معجری

"Benim başıma miğferden bir şapka yaptın, fakat o yok oldu; başörtüsünün çevresi, elbisemin üzerinden de geçer"⁵².

Zahîr-i Fâryâbî:

بدان کریم که گر حصر نعمتش شمیری شمار آن نتوان کرد تا بروز شمار

"Eğer o cömerdin nimetinin sayısını sayacak olsan, kıyamet gününe kadar sayılamaz"⁵³.

Attar:

ایک گنجی که قسم عشاق است عشق بی چون و بی چرا بخشد

"Fakat âşıkların nasibi olan hazine, neden ve niçin demeden aşk bağışlar"⁵⁴.

Sa'dî:

طلب منصب فانی نکند صاحب عقل عاقل آنست که اندیشه کند پایان را

"Akıl sahibi fâni makamı istemez; akıllı sonu düşünendir"⁵⁵.

50 Vatvat, Dîvân-ı Reşîduddin Vatvât, s. 489.

51 Vatvat, a.g.e., s. 605.

52 Enverî, Dîvân-ı Enverî, s. 301.

53 Câcermî, Mûnisu'l-ehrâr fî dekâ 'ikl'-eş'âr, I, 176.

54 Attar, a.g.e., s. 131.

55 Sa'dî, Gazeliyyât-ı Sa'dî, s. 151.

Hâfız:

کی یافتی رقیب چو چندین مجال ظلم مظلومی ار شبی به در داور آمدی

"Mazlumun biri, bir gece âdil hükümdarın kapısına gelseydi, rakip bu kadar zulmetme mecalini nereden bulurdu?"⁵⁶

Hâfız:

بوی جان از لب خندان قدح می شنوم بشنو ای خواجه اگر زانکه مشامی داری

"Kadehin gülen dudağından can kokusunu duyuyorum. Ey Hâce! Eğer koklama duygusuna sahipsen sen de kokla"⁵⁷

Rüknüddîn-i Dâ'vî:

وین عجب نیست که هم بر سر کوی غم عشق عاشقاند ولیکن نه بدین رسوایی

"Aşk gamının sokağı başında, böyle rüsvaylık içinde olmayan âşıkların bulunması acyıp değildir"⁵⁸

Ve bütün beyitlerinde hem reddü'l-'acuz 'ale's-sadr, hem de reddü'l-'arüz 'ale'l-'ibtidâ sanatına örnek bir manzume, Sipihr-i Kâşânî'nin (öl. 1297/1879), Kâçâr hükümdarı Muhammed Şah'ın (1250-1264/1834-1848) methine dair yazmış olduğu 33 beyitlik kasidesi⁵⁹. Kasideyi vermeden önce, ilk üç beytinde sanatın uygulaması yapalım:

ماه منور ترا به سرو صنوبر سرو صنوبر نداشت ماه منور
ماه منور بهار سنبل و ریحان سنبل و ریحان فشانده نایفه اذفر
نایفه اذفر شده در آتش سوزان آتش سوزان گشاده چشمه کوثر

Parlak ay, senin çam selvisi gibi boyunda; çam selvisinin parlak ayı yoktu ki!

⁵⁶ Hâfız, *Dîvân-ı Hâfız-ı Şîrâzî*, s. 240.

⁵⁷ Hâfız, *a.g.e.*, s. 245.

⁵⁸ Câcermî, *Mûnisu'l-ehrar fî dekâ'iki'l-eş'âr*, I, 301.

⁵⁹ Hidâyet, Rızâ Kulîhân, *Mecma'u'l-fusahâ* (tsh. Muzâhir-i Musaffâ), Tahran, 1340 hş.

Parlak ay, baharda sümbül ve reyhan gibi; sümbül ve reyhan, güzel kokulu misk nâfesini saçmış.

Güzel kokulu misk, yakıcı ateşe gitmiş; yakıcı ateş, Kevser çeşmesini açmış.

İlk beytin başında yer alan *ماه منور* terkibi, birinci mısraın sonunda aynen tekrar edilmiş reddü'l-'sadr 'ale'l-'acuz; birinci mısraın sonunda yer alan *ماه منور* terkibi ikinci mısraın başında, ikinci mısraın sonunda bulunan *نایفه اذفر* terkibi üçüncü mısraın başında, üçüncü mısraın sonunda gelen *چشمه کوثر* terkibi dördüncü beytin başında... gelmiştir. Bu, reddü'l-'acuz 'ale's-sadr sanatıdır.

İlk beytin ilk mısraının sonunda yer alan *سرو صنوبر* terkibi, ikinci mısraın başında; ikinci beytin ilk mısraının sonunda gelen *سنبل و ریحان* terkibi, aynı beytin ikinci mısraının sonunda; üçüncü beytin ilk mısraının sonundaki *آتش سوزان* terkibi diğer mısraın sonunda gelmiş ve diğer beyitlerde de aynı şekilde devam etmiştir. Bu da reddü'l-'arüz 'ale'l-'ibtidâ sanatıdır.

Sözkonusu kasidenin tüm metni ve Türkçe'ye çevirisi:

سرو صنوبر نداشت ماه منور	ماه منور ترا به سرو صنوبر
سنبل و ریحان فشانده نایفه اذفر	ماه منور بهار سنبل و ریحان
آتش سوزان گشاده چشمه کوثر	نایفه اذفر شده در آتش سوزان
شاخه مرجان عیان ز حقه گوهر	چشمه کوثر نهان به شاخه مرجان
پسته خندان شد است منبت شکر	حقه گوهر نموده پسته خندان
مور شکر خا شکسته رونق عنبر	منبت شکر مطاف مور شکر خای
جادوی جرار یار لاله و عبهر	رونق عنبر از آن دو جادوی جرار
مهر در آغوش آن دو پیچان اژدر	لاله و عبهر گرفته مهر در آغوش
گردن گردون به بند داور صفدر	پیچان اژدر کمند گردن گردون
خسرو قاجار پادشاه مظفر	داور صفدر ستوده خسرو قاجار
خسرو ایران ظهیر لشکر و کشور	شاه مظفر خجسته خسرو ایران
خرم و خرسند ازوست کشور و لشکر	لشکر و کشور ازوست خرم و خرسند
عرصة عالم بر اوست تنگ و محقر	کشور و لشکر فزون ز عرصة عالم
وسعت کونین برش حلقه چنبر	تنگ و محقر شمرده وسعت کونین
گردن چرخش به بند گردش اختر	حلقه چنبر کمند گردن چرخش
جنبش کلکش کلید ملک قیصر	گردش اختر همه ز جنبش کلکش

لرزان لرزان کند چو رمح زره در
 درزن درزی ندوخت کله اخضر
 ماه درفشش بالای مهر منور
 رنگ کندرخ به کین مرد دلاور
 آهن و سندان برش چو موم در آذر
 هیچ بیاید ز تیغش ایمن و ایسر
 کوه بدخشان به بحر گشته شناور
 مرد به میدان به مرد گشته برابر
 جنگی باهم دو شیر آهن پیکر
 روی دلیران نگاشت بران خنجر
 در دل مردان شده چو مژه دلبر
 میر سپهدار ای توفضل مصور
 دانش و بینش ز تست در همه کشور
 گفت چنین شعر هیچ مرد سخور
 مبدع این فن سپهر هست هم ایدر
 به ز نسیب دعاست زیور دفتر
 نام نکوبت همی به دفتر زیور

ملکت قیصر تمام لرزان لرزان
 رمح زره درش همچو درزن درزی
 کله اخضر به ظل ماه درفشش
 مهر منور به پهنه رنگ کندرخ
 مرد دلاور گرفتم آهن و سندان
 موم در آذر اگر که هیچ بیاید
 ایمن و ایسر ز کشته کوه بدخشان
 گشته شناور سمنند و مرد به میدان
 گشته برابر دو شیر جنگی باهم
 آهن پیکر ز هر دو روی دلیران
 بران خنجر نشسته در دل مردان
 مژه دلبر چو تیر میر سپهدار
 فضل مصور تویی به دانش و بینش
 در همه کشور کسی نگفت چنین شعر
 مرد سخور سپهر مبدع این فن
 هست هم ایدر دعا چو به ز نسیب
 زیور دفتر همیشه نام نکوبت

Parlak ay, senin çam selvisi gibi boyunda; çam selvisinin parlak ayı yok ki!

Parlak ay, baharda sümbül ve reyhan gibi; sümbül ve reyhan, güzel kokulu misk nâfesini saçmış.

Güzel kokulu misk, yakıcı ateşe gitmiş; yakıcı ateş, Kevser çeşmesini açmış.

Kevser çeşmesi, mercan dalında gizli; mercan dalı, cevher hokkası ağızdan daha belirgin.

Cevher hokkası, gülen dudağı göstermiş; gülen dudak, şekerin yetiştiği yer olmuş.

Şekerin yetiştiği yer, şeker çiğneyen karıncanın dolaştığı (sakal başlarındaki yeni tüylerin) yeri olmuş; şeker çiğneyen karınca, anberin revacını düştürmüş.

Anberin revacı, o iki çekici ve büyüleyici (göz)den; çekici ve büyüleyici (iki göz), lâle ve nergisin dostu.

Lâle ve nergis, güneşi kucağına almış; kucaktaki güneş, o iki kavrım kavrım ejderhadan.

Kıvrım kavrım ejderha, feleğin boynunun kemendi; feleğin boynu, cesur ve âdil padişahın bağında.

Cesur ve âdil padişah, Kaçar'ın övülmüş sultanı, Kaçar sultanı muzaffer padişah.

Muzaffer şah, İran'ın uğurlu sultanı; İran'ın sultanı, ordunun ve ülkenin yardımcıları.

Ordu ve ülke, onunla mutlu ve sevinçli; onunla mutlu ve sevinçli, ordu ve ülke.

Ordu ve ülke, dünya arsasından daha büyük; dünya arsası, onun yanında dar ve küçük.

Dar ve küçük sayılmış, iki âlemin genişliği; iki âlemin genişliği, onun nezdinde çember halkası.

Çember halkası, onun yakasının boynunun kemendi; yakasının boynu, yıldızın dönüş bağında.

Yıldızın dönüşü, her zaman onun kaleminin hareketiyledir; kaleminin hareketi, padişahın saltanat kilididir.

Padişahın saltanatı, her zaman titretir ve sarsar; zırhı parça parça eden mızrak gibi titretir ve sarsar.

Zırhı parça parça eden mızrak, terzinin iğnesi gibi; terzinin iğnesi, mavi çadır (gökyüzünü) dikmedi ki.

Mavi çadır, onun sancağının hilâlinin gölgesi altında; onun sancağının hilâli, parlayan güneşin belâstı.

Parlayan güneş, meydana yanak rengini alır; yanak, yiğit adamın kızgınlığıyla renklenir.

Yiğit adamı, demir ve örs sandım; demir ve örs, onun yanında Âzer'in elindeki mum gibi.

Âzer'in elindeki mum, nasıl ki kalıcı değildir; onun kalıcından sağ kanat ve sol kanat hiç kalıcı olur mu?

Sağ kanat ve sol kanat, ölümlerden dolayı Bedağsan dağı (gibi kıpkırmızı); Bedağsan dağı, denizde yüzmeye başlamış.

Yüzmeye başlamış atlar ve adamlar meydana; adamlar, meydana ölümlerle birlikte olmuş.

Birlikte olmuş, iki savaş arslanı birbiriyle; demir vücutlu iki arslan birbiriyle savaşmakta.

Her iki demir vücutludan dolayı, yiğitlerin yüzü; yiğitlerin yüzü, keskin hançerle işlendi.

Keskin hançer, yiğitlerin gönlüne saplanmış; yiğitlerin gönlünde, dilberin kirpiği gibi olmuş.

Dilberin kirpiği, başkomutan emirin oku gibi; başkomutan, ey faziletin kendisiyle tasvir edilmiş olduğu emir!

Bilgide ve görüşte tasvir edilmiş fazilet sensin; bilgi ve görüş, her ülkede sendendir.

Her ülkede, kimse böyle bir şiir söylemedi; şâir bir kişi, hiç böyle bir şiir söyledi mi?

Şâir kişi, bu sanatın yaratıcısı Sipihr'dir; bu sanatın yaratıcısı Sipihr'dir, hem de şimdi.

Bizzat şimdi senin övgün için daha iyi bir dua vardır; senin övgün için en iyi dua, şiir divanının süsüdür.

Şiir divanının süsü, her zaman senin güzel adın olmuştur; senin güzel adın, her zaman şiir divanının süsüdür.

KAYNAKLAR

- Ahmed Hamdi, *Belâğat-ı Lisân-i 'Osmânî*, İstanbul, 1293/1876.
- Ahmed Matlûb, *Mu'cemu mustalahâti'l-belâğa ve tatayvuruha*, Beyrut, 1996.
- Akdemir, Hikmet, *Belağat Terimleri Ansiklopedisi*, İzmir, 1999.
- 'Akkârî, İmâm Fevâl, *el-Mu'cem el-Mufassal fi 'ulumi'l-belâğa (Bedî'*, Beyan, Me'ânî), Beyrut, 1992.
- Ali Cemâleddîn, *'Arûz-i Türkî (İlm-i Kavâfi, Sanâyi'-i Şi'riyye ve İlm-i Bedî')*, İstanbul, 1290/1873.
- Ankaravî, İsmail Hakkı (Şeyh), *Miftâhu'l-belâğa ve Misbâhu'l-fesâha*, İstanbul, 1284/1867.
- el-'Askerî, Ebû Hilâl el-Hasan b. 'Abdullah b. Sehl, *Kitâbu's-sinâ'ateyn* (nşr. 'Alî Muhammed el-Becâvî ve Muhammed Ebu'l-Fadl İbrâhîm), Kahire, 1981.
- 'Attar, Ferîduddîn, *Dîvân-ı Attâr-ı Nîşâbûrî* (tsh. İsmâ'il-i Şâhrûdî), Tanran, 1372 hş.
- Bilgegil, Kaya, *Edebiyat Bilgi ve Teorileri, I Belağat*, Ankara, 1980.
- Browne, E. G., *A Literary History of Persia I-IV*, Cambridge, 1956.
- Câcermî, Muhammed b. Bedr, *Mûnisu'l-ehrâr fî dekâ'ika'l-eş'âr* (nşr. Mîr Sâlih-i Tabîbî), Tahran, 1337 hş.
- Cengetu'l-meydânî, 'Abdurrahman Hasan, *el-Belâğatu'l-'Arabiyye I-II*, Beyrut, 1996.
- Rabiha Çelebi-Nasrullah Hacımüftüoğlu, *Teshîlü'l-belağa*, İzmir, 1996.
- Dilçin, Cem, *Örneklerle Türk Şiir Bilgisi*, Ankara, 1992.
- Dihhudâ, 'Alî Ekber, *Lugatnâme I-L*, Tahran, 1325-1346 hş.
- Ehlî-yi Şîrâzî, *Kulliyât-ı Eş'âr-i Mevlânâ Ehlî-yi Şîrâzî* (tsh. Hâmid-i Rabbânî), Tahran, 1344 hş.
- Emîr Mu'izzî, *Kulliyât-ı Dîvân-ı Mu'izzî* (tsh. Nâsir-ı Hayyerî), Tahran, 1362 hş.
- Enûşe, Hasan, *Dânişnâme-i Edeb-i Fârsî I-II*, Tahran, 1375-1376 hş.
- Enverî, Ali b. Muhammed, *Dîvân-ı Enverî* (nşr. Sa'id-i Nefisî), Tahran, 1337 hş.
- Hâfîz, Hâce Şemsuddîn Muhammed, *Dîvân-ı Hâfîz-ı Şîrâzî* (nşr. Muhammed-i Kazvîni ve Kâsım-ı Ganî), Tahran, 1375 hş.
- Hanlerî, Zehrâ, *Ferheng-i Edebiyat-ı Fârsî*, Tahran, 1348 hş.
- Heyet, Bedî' ve Kafîye ve Aruz, Tahran, ts.
- Humâî, Celâluddîn, *Sinâ'ât-ı Edebî*, Tahran, ts.
- , *Funûn-i Belâğat ve Sinâ'ât-ı Edebî*, Tahran, 1373 hş.
- Kâşîfî, Mirzâ Huseyn Vâ'iz-i Sebzvârî, *Bedâyi'u'l-eskâr fî sanâyi'i'l-eş'âr* (nşr. Mîr Celâluddîn-i Kezzâzî), Tahran, 1369 hş.

- Katrân-ı Tebrîzî, *Dîvân-ı Katrân-ı Tebrîzî* (Aga Muhammed-i Nahcuvânî Nüshasından nşr. Hüseyin-i Âhî), Tahran, 1362 hş.
- Kocakaplan, İsa, *Açıklamalı Edebi Sanatlar*, İstanbul, 1992.
- Manastırlı Mehmet Rifat, *Mecâmî 'ul-edeb* (Dokuz Kitap), İstanbul, 1318/1900.
- Mehmed Mihri, *Fenn-i Bedî*, Taş basma, ts.
- Menûçihri-yi Dâmgânî, *Dîvân-ı Menûçihri-yi Dâmgânî* (nşr. Muhammed-i Debîrsiyâkî), Tahran, 1375 hş.
- Muallim Nâci, *İstulâhât-ı Edebiyye* (nşr. M. A. Yekta Saraç), İstanbul, 1996.
- Muhammed 'A'lâ b. 'Alî et-Tahânevî, *Keşşâfu istulâhâtî'l-funûn, I-II*, (tsh. Muhammed Vecîh, 'Abdulhak, Veys Gulâm Kâdir), Kalkuta, 1862.
- Mutçalı, Serdar, *Arapça-Türkçe Sözlük*, İstanbul, 1995.
- Mu'in, Muhammed, *Ferheng-i Fârsî I-VI*, Tahran, 1371 hş.
- Râzî, Şemsuddin Muhammed, *el-Mu'cem fi me'âyîri eş'âri'l-'Acem* (nşr. Muderris-i Razavî), Tahran, 1338 hş.
- Sadi Çöğenli, Yakup Şafak ve Recep Toparlı, *Arapça Farsça Türkçe Örnekleriyle Edebî Sanatlar (Bedî)*, Erzurum, 1991.
- Sîmâ Dâd, *Ferheng-i Istulâhât-ı Edebî*, Tahran, 1375 hş.
- Soysal, M. Orhan, *Edebi Sanatlar ve Tanınması*, İstanbul, 1998.
- Süleyman Paşa, *Mebâni 'ul-inşâ I-II*, İstanbul, 1288-1289/1871-1872.
- Şâd, Muhammed Pâdişâh, *Ferheng-i Ânendrâc I-VII* (nşr. Muhammed-i Debîrsiyâkî), Tahran, 1335-1336 hş.
- Şemîsâ, Sîrûs, *Nigâhî Tâze be Bedî*, Tahran, 1373 hş.
- Râdüyânî, Muhammed b. Ömer, *Tercumânu'l-belâğâ* (nşr. Ahmed Ateş), İstanbul, 1949.
- Tâcu'l-halâvî, 'Ali b. Muhammed, *Dekâiku's-şi'r* (tsh. Seyyid Muhammed Kâzım İmam), Tahran, 1341 hş.
- Tabâne, Bedevî, *Mu'cemu'l-belâğâtî'l-'Arabîyye*, Riyad, 1988.
- Tâhirü'l-Mevlevî, *Edebiyat Lügatı*, İstanbul, 1973.
- Tûsî, Muhammed b. Muhammed b. Hasan (Hâce Nasîruddîn), *Esâsu'l-iktibâs* (tsh. Muderris-i Razevî), Tahran, 1376 hş.
- Vahîd-i Tebrîzî, *Tercüme-i Miftâhu'l-bedâyi* (çev. Nazif), İstanbul, 1300/1882.
- Vatvât, Reşîduddîn, *Divan-ı Reşîduddîn Vatvât* (tsh. Sa'id-i Nefîsî), Tahran, 1339 hş.
- , *Hadâiku's-sihr fi dekâiku's-şi'r* (Sa'id-i Nefîsî'nin neşri Divanın ilişiginde), Tahran, 1339 hş.

ATTÂR'IN DÎVÂN'INDA VEZİN TÜRLERİ

Dr.Veyis DEĞİRMENÇAY*

Şeyh Ferîduddîn Ebû Hâmid Muhammed b. Ebûbekr İbrâhîm b. İshâk Attâr-ı Nişâbûrî, Fars edebiyatının özellikle de tasavvuf edebiyatının en önemli şair, yazar ve âriflerindedir.

Yaklaşık olarak 540/1145 yılında Nişabur'da dünyaya gelmiş ve 618/1221 yılında Moğollar tarafından şehid edilmiştir. Mekke'den Maverâünnehr'e kadar birçok şehri gezmiş ve bu şehirlerde bulunan şeyhlerle tanışmış, derslerine katılmış ve onlardan birçok bilgi ve marifet öğrenmiştir. Bizzat bu seyahatleri esnasında Mecdüddîn-i Bağdâdî'nin hizmetine girmiştir. Ayrıca Rûknüddîn İshâk ve Kutbüddîn Haydar'ın da hizmetinde bulunmuştur. Sözlere iştiyak, özlem ve aşkla doludur. Dili sade ve akıcıdır. Şeyh Attâr'a nisbet edilen ve yüz cildi aşan birçok kitap vardır. Bunlar:

Musîbetnâme, İlahînâme, Esrârname, Muhtarnâme, Husrevnâme, Mantuku't-tayr, Şiir Dîvânı, Tezkiretu'l-evliyâ ve elde mevcut olmayan Cevâhîrnâme ile Şerhu'l-kalb'tir.

Bu çalışmada aşağıdaki metod takip edilmiştir:

1. Attâr'ın, Takî-yi Tafazzulî tarafından tashih edilip Dîvân-ı Attâr adıyla 1336 hş.'de Tahran'da neşredilen divanı esas alınmıştır.

2. Divanda mevcut manzumelerin hepsinin taktii yapılarak bahri ve vezni bulunmuştur.

3. Bahirler, nicelik yani en çok kullanım esasına göre tertip edilmiş ve her bahirdeki vezinlerin sayısı zikredilerek divanda yer alan manzumelerdeki kullanım yüzdesi çıkarılmıştır.

Kullanım Niceliğine Göre Bahirler ve Vezinleri:

Divanda mevcut olup ele alınan manzumeler, 872 gazel, 30 kaside, 1 terci-i bend ve 2 terki-i bendden oluşmaktadır.

Attâr, zikredilen manzumelerini hezec, remel, hafif, muzârî, münserih, recez, serî, müctes, mütekârib ve muktazab olmak üzere toplam 10 bahirde söylemiştir. Bunlar:

I. Hezec Bahri:

Attâr, 316 manzumesini bu bahirde söylemiş ve en çok bundan yararlanmıştır. Bunlar, divandaki manzumelerin yüzde 34.92'sini oluşturmaktadır. Bahrin 12 vezni kullanılmıştır. Bunlar:

1. Müseddes-i ahreb-i makbuz-i mahzûf (64 manzume):

Mefûlü/mefâilün/feûlün

2. Müseddes-i mahzûf (56 manzume):

Mefâilün/mefâilün/feûlün